

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Тернопільської області
Фонд Р-3567 1 19

Архів з бірому
Горьківського - Берестаньського округу ОУУ

ПАПКА

ДЛЯ 19

паперів

Суттєво покращені звіти по Горьківському округу -
біоми ОУУ за січень-серпень, серпень-вересень 1946 р.

Нашикомис

Ураїські дані: 05 грудня 1946 р.
05 січня 1947 р.

Чіткість розуміння: 2

Чіткість архівів: 19

20 збірками: покращено

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Тернопільської області
Фонд Р-3567 1 19
Опис _____
Справа _____

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м. л и с т о п а д .

I. Б і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Про дружбу народів ССР не перестає говорити більшовицька пропаганда, а в першу міру преса. Дуже часто поміщується в ній статті, присвячені головно "дружбі народів". Вихваляючи "братерство" народів ССР, більшовики не забувають висунути на перший план російського народу, якому "повинні б бути вдячні" всі інші республіки ССР за його передовість у їхньому "добровільному" об'єднанні. Часто вже самі заголовки статей явно говорять про тенденцію передовості російського народу, російської республіки. І так у рай.газеті Борщ.р-ну від 23 листопада 1946 р. /"Вільна праця"/ була поміщена стаття п. з. "Перша серед різних". У ній говориться, між іншим, таке: "Серед народів нашої країни загальне визнання заслужив російський народ як керівна сила Радянського Союзу". Далше говориться про "особливу вдячність", з якою Сталін проголосив здравницю в першу чергу за "великий російський народ", що відіграв "виняткову роль у розгромленні фашистської Німеччини". Таке пропагування дружби народів чітко вказує на наявність російського повнізму, який проявляється надто яскраво не тільки в пресі, але і на кожному кроці у щоденному житті. Бо коли дружба і різність, то причому тут вихвалювання російського народу, то чому "старший брат", "особлива стійкість його характеру", "вищість культури", "особливий склад русского ума" і др. Це ж виступає проти державних законів, проти конституції, за якою образа чи пониження якої-будь національності карається. А хіба ж не образа це для решти народів ССР вихвалювати, виносити понад небеса російський народ. Як вже така "дружба", то чому російський народ не виступає в обороні честі "сім і народів", яку називають альянті Росією. Хіба ж Радянський Союз - це Росія. Чому ж мовчать сталінські верховоди, чому не спростовують помилок закордону, а з приємністю слухають так милозвучного для їх вуха слова - Росія. Бо це ж і їх мета. Це їхні стримління. За це проливали свою кров мільйони різних національностей, яких на неманучу смерть гонили під наганом "дружба народів", "спільність інтересів" - насильницька Росія.

Насильство і безправ'я, поневолення і безмилосердне винищування народів, тупоголовий нахабний російський повнізм, поступове перетворення Радянського Союзу в російську імперію, а не дружба і рівноправність народів ССР.

Проти того виступає український народ. Свідомий своїх національних прав, він ставить досить рішучий спротив російському повнізмові. Діти в школі не хотять вчитися російської мови, висмівають її, беруть на клини учителів, що намагаються говорити по-російськи. Селяни не стараються догодити "панам" по установах, які говорять переважно по-російськи, а звертаються до них на своїй рідній мові, не давлічись на те, що "пани" роблять вигляд, наче б і не розуміли, про що до них говориться.

Національна свідомість українців проявляється у великій мірі в активній участі у боротьбі за визволення, яку ведуть українські повстанці, через матеріальну допомогу та духову солідарність. На"

роду виступає проти всього, що російське, бо по-російськи здійснюється закріплення селян у колгоспа, по-російськи переводиться непосильна експлуатація працюючих, по-російськи відбуваються грабежі селян з останнього куска хліба, причому по-російськи і дається.

Великий вплив на маси мають міжнародні політичні події, за перебігом яких населення уважно слідкує. Вплив цей відбивається головню в настроях, які залежні від зросту загострень між аліантми а СССР. У звітуючому місяці особливу увагу населення звернули на себе питання, порушені на сесіях Генеральної Асамблеї, а найбільше питання про видачу під суд "злочинців і зрадників українського народу" - українських емігрантів, що перебувають у західних зонах Німеччини та в Італії і провадять антибольшевицьку пропаганду. Почувши про такі "правні" домагання більшовиків, населення часто висловлюється: "Голова не діжде цього, щоб вона судила наших провідників, бо Англія чи Америка не тільки не видадуть їх, але допомагають їм усім потрібним у їхній роботі". /Зал. район/.

Як бачимо, отже, населення орієнтується в головному на Англію і Америку, вважаючи їх до певної міри своїми добродіями. Маса вважають, що тільки аліанти можуть виступати до рішального бою з СССР. Орієнтації на власні сили дуже незначні. Правда, населення визнає потребу збройної боротьби з більшовиками, воно визнає і те, що тільки збройна боротьба зможе подолати російсько-більшовицький імперіалізм, але у власні сили не едовіряє. Надто сильним видається йому ворог, щоб воно рішалося на одверту боротьбу проти нього. Нашими осягами та далекоюсяжністю політики Проводу маси захоплюються з радісним признанням та подивом: "Як бандерівці тому три роки знали, що так буде, як воно зараз є" /Товст. р-н/. Це виликає і закріплює довіря серед мас до українських революціонерів а в першу чергу до Проводу.

У зв'язку з наростаючими непорозуміннями між "союзниками", населення впевнюється у неминучості конфлікту між ними. У війну вірять та зв'язує свою долю з нею. Вважає, що прийдешня війна дасть конкретну розв'язку питання про ліквідацію російсько-більшовицької імперії.

У роки Жовтневої революції і після неї дуже багато говорилось про соціальну рівність громадян, про безкласове суспільство, про право на вільне, заможне життя. Дуже гостро виступали ідейні комуністи проти поміщиків і капіталістів, проти експлуататорів і гнобителів працюючих мас. Та й сьогодні ще багато пишеться, а не менше й говориться про "країну перемігшого соціалізму", безкласовість та рівноправність. І сьогодні славні "боронці права людини" розпинаються за покритих індіців та муринів, викрикуючи багатомовні клячі про соціальну рівність. Про себе говорять як про найдемократичнішу державу в світі, побудовану на ще "найдемократичнішій" конституції, яка заперечує експлуатацію людини людиною, але про експлуатацію народів партійною клікою нічого не згадує, а, навпаки, ще й дає в руки останній керму всією державою. Так, отже, зовсім "законно" повстали в СССР два класи - експлуататори і експлуатовані. До першого належить партійна кліка російсько-більшовицьких імперіалістів. Другий - це всі народи СССР, "добровільно" об'єднані в преславну "державу робітників і селян". Класовість та експлуатація проявляється зараз на кожному кроці. Як селяни, так і робітники використовуються партійними паразитами у жорстокий спосіб. Величезні контингенти сільськогосподарських продуктів, непосильна праця, соцзмагання та стахановщина, дуже різко характеризують дійсний стан соціального життя в СССР. Останньо широко розгорнені змагання на честь Жовтневої революції, примушують робітників до виконання нормів у 111% 70% /МТС, райспо-

живспілка, пивський артіль та спиртзавод р-ну Борщів./ Селяни змушені здавати понад план збіжжя, молоко та інші продукти. Понад план здають молоко "добровільно" села: Пупарка та Кривче Гор. /Борщ.р-н/. У цьому ж р-ні "перевиконується" норма заготівлі льону. Усі ці надпланові та наднормові осяги являються наслідком звірської експлуатації та бандитського грабежу зі сторони партії.

Вже самий зовнішній вигляд села може дуже багато сказати про його життя. Обдерті, непобілені, з порозшваними стріхами /внаслідок недавної ревізії НКВД/ хати, повалений мур, розгороджений пліт. На подвір'ї щось пов'язане дротами та мотузками, що нагадує віз. Вихудла конина гризе жадібно траву. Під стайнею кілька патикив - забезпечення на зиму /більше годі привезти, бо заберуть "пана" з району/, денед бовваніє на згарищах комин /там жила родина підпільника, або більшовиків наскочили укр. повстанців, чи прямо "попуткували" собі з селянина/. Буда собака пустою стоїть, бо мешканець її побіг у поле прогнаний голодом, щоб там що-будь споловати. В хаті обдерті діти заспокоюють свій голод жолуддю, а батько - інвалід з ча сумовито поглядає на них, бо ж доперва осінь, а що буде зимою. Муже рідко трапляються заможніші господарства, які ще не зазнали такого сильного знищення, завдяки своїй давній зажитості.

По болотистій, з глибокими ямами, дорозі іде "вертеп", хтось, ніби пастушка з довгими палицями. Але якісь дивні в них палиці - дротяні, з одного боку закручені в колісцячко, а з другого гострі. Це сталінські "пастушки" ідуть по останній кг хліба до "щасливого" громадянина "держави робітників і селян", Груба московська лайка наповняє село. Це районні післанці "роз'яснюють закон про плани сталінської п'ятирічки". Так буває в селі, де колгоспу ще немає. А де "населення зрозуміло прогрес і щастя у колективному господарюванні землею та об'єдналось добровільно в колгосп", там ще можна побачити образ, який траплявся на Україні в часах панщини. Колгоспник чи не колгоспник - на роботу! Хата в хату ходять бригадири - "прикащики", а то й висланці з району та гонять людей на колгоспну панщину. Не одному з нещасних селян дістанеться ранній похастунок від "пана" з району.

Та колгоспів наразі в терені ще не багато. Переважно старі, засновані в час першої більшовицької окупації, за виїмком 3-ох колгоспів у Зал. р-ні, зорганізованих вже "відродженими визволителями". Стан, як одних, так і других - незадовільний. Подібно і життя колгоспників не викликає зазвисті у односібників, які, мимовеличезних податків та контингентів, що приходиться їм сплачувати, живуть матеріально краще як колгоспники. Не дивлячись на постійне намагання більшовиків організувати колгоспи, вони придержуються старого способу господарювання землею та стараються не допустити до заснування колгоспів. Вони добре знають, що це колгосп. Найкращим для них доказом є сотки колгоспників із СУЗ, які щоденно переходять селами терену, шукаючи куска хліба.

Матеріальний рівень села жалюгідний. Велика частина населення, грабована більшовиками з хліба, стоїть зараз перед загрозою голоду. Перед загрозою голодової смерті стоять і сільськогосподарські тварини. Вже у звітуючому місяці у с. Хмелева, Товст.р-ну, згинуло з голоду 20 коней. Сільськогосподарський реманент понищений. Ні де нового купити, ні чим направити старого. Брак продуктів щоденного вжитку відчувається дошкульно.

Не краще живеться і робітникам. Їхнє число незмінне. Соцзмагання, стахановщина та всякі "добровільні" зобов'язання лише збільшили норму виробітку. Матеріальний рівень дещо погіршав у зв'язку з дорожнечою харчових продуктів. /1 кг білої муки - 40 крб., 1 кг сала - 100 крб., 1 буханець хліба - 30 крб. - Зал.р-н/. Платня даліше незмінна /від 150-250 крб. - Зал.р-н - робітник цегольні 150 крб., робітник ткальні - 200-250 крб./.

Стан службовців подібний як у попередньому місяці. Їхня доля

майже в нічому не різняться від долі робітників.

Найкраще і найвигодніше живуть партійні, які являються експлуататором по відношенні до решти населення. Всякі приділи, які одержують поодинокі райони, розділюються в першу чергу поміж партійців, а вже дуже мала кількість достається працюючим. Партійні займають переважно чільні пости, побираючи при тому велику платню, що уможливило їм в першу чергу доступ до державних магазинів та ведення спекуляції. Різниця в зарплаті між партійними а безпартійними дуже велика. І так: партійна зав. РВНО Зал.р-ну Котляр одержує місячно від 1000 до 1200 крб., а непартійний учитель від 300 до 400 крб. При тому зав. Котляр одержує багаті приділи в харчах та мануфактурі, тоді, коли сільські учителі та медсестри на санпунктах одержують лише 9 кг муки в місяць, і то ячмінної /Товст.р-н/. У звітуючому місяці Товст. р-н одержав великий транспорт шкiри, взуття, одягу і ін., що розділила поміж себе "працюючі" з КП/б/У. Крім того партійні можновладці, користуючись із своїх становищ, грабують населення, як от: секретар РК партії Зіненко, голова райземвідділу Певченко і другі /Зал. р-н/. Не грабують вони і всякого роду хабарствами та зловживаннями. І так: ст. лейтн. Гващенко арештує час від часу в нічому не повинних людей, яких після кількох днів, по одержанні хабаря, випускає /Зал. р-н/. Подібно поступає в цьому ж р-ні другий секретар партії Марченко, очолюючи одну із грабіжницьких банд по здачі контингенту. Він часто грабує у селян безпідставно одяг, який по одержанні хабаря від власника звертає. Якщо селянин не має хабаря, він проміняє зрабоване у інших селян.

Внаслідок важких життєвих умовин серед працюючих мас помічаються випадки крадіжечей, які стають щораз частішими.

Щоб удержатись при владі, більшовицька партія створила дуже широку сітку поліційних органів. У склад їх входять: мвд, м'с, міліція, "стрибки", війська мвд, всякого роду, прозовкативні відділи і інші.

Чисельний стан поліційних органів не змінювався. В Товст.р-ні начисляється всіх разом понад 260, у Борщівському - 334, у Заліщицькому понад 260, в Скала-Под. понад 260. Правдоподібно чисельний стан поліційних органів в останніх районах не перевищує 300 чоловік у кожному. Подібно як у попередньому місяці, війська мвд стоять гарнізонами по селах. Гарнізон начисля від 25-30 чол. У Товст.р-ні зараз перебувають гарнізони військ погран.військ мвд, які дещо відрізняються від решти своєю поведінкою. Скорше перебували вони в окупаційній зоні Німеччини.

У загальному методи, стосовані поліційними органами, в нічому не змінилися. Засідки, наскоки на спровоковані місця, ревізії, прозовкативні трюки, арештування переводяться в подібній мірі, як у попередньому місяці. Мимо постійних невдач при застосуванні прозовкативних трюків, більшовики не покидають цього методу. Надаліше, підпідприємчись під маску українських повстанців, ходять вечором по під хати, просять харчів, а то й намагаються зайти в хату. Кажуть: "Ми українські повстанці. Пустіть нас у хату, що, не пізнаєте нас. Та ж ви давали нам тютюну". /Борщ.р-н/.

З гарнізонами військ мвд співпрацює місцева районна адміністрація. Вона використовує їх у великій мірі при стяганні контингентів. Найбільший натиск у звітуючому місяці по всьому терені більшовики поклали на здачу контингенту бараболі, збирання якого відбувалося зовсім так само, як збирання збіжжя. Тут часто доходило до лайки, а то й побоїв. При стяганні податків поліційні органи поступають безоглядно - забирають все, що попаде під руки, не дивлячись на те, що селянин лишається на язну голодної смерті. При тому, як гарнізонники, так і прикріплені з району зі своїми "боївками" допускаються всякого роду крадіжечей, грабунків, розбоїв та зловживань.

20.X.46 р. до с. Летяче, Товст.р-ну, прибуло 7 більшовиків з дорогощівського гарнізону. Арештували декілька селян та від'їхали до

Дорогичівки. Під час допитів на гарнізоні арештованих важко побили. У одного з них - Кушніра Миколи, який повернув важко ранений з Ча, взяли документи. Коли ж цей впоминався в начальства, щоб йому їх звернули, йому відповіли: "іди в бандьори, там документів не треба".

У цьому селі того ж таки дня від сторони лісу "Кіброва" прийшло в село около 20 більшовиків. По дорозі відібрали від пастухів, що гнала з пасовиська худобу, 36 овець. Людей, що впоминались за візцями, сильно побили. Вночі сконфіскували худобу у селян: Борщовського, Кушніра і Тарабавки. Коли Кушнір Микола назвав більшовиків "фрицями", вони за це його сильно побили так, що він не міг іти. Слід згадати, що Кушнір Микола, будучи в Ча, був тяжко ранений. Крім того побили теж "західняка", що стратив на війні ногу, так сильно, що люди мусіли відливати його водою. У селян: Данилаєв-ка Василя, Маціборки Марії, Александра Степана і Тремлюк Анни розбили пасіки, з яких виняли рямці та поділивши між себе вошину з медом, з'їли. У Аксенік Гриця, Садак Юстина і Микитан Марії розбили хату і забрали з них все, що там було. В хатах все повалили та знищили. Вечором грабіжницька залка вирушила з пограбованим майном до району.

19.X.1946 р. до с.Копилівці, Товст.р-ну, прибуло з с.Попівці 9 більшовиків. Розбили хату Кольба Евдокії, де нікого не застали. По-перевертавши все в хаті, забрали звесь спечений хліб і відійшли до Поповець.

23.X.1946 р. до с.Копилівці, Товст.р-ну, прийшло 7 більшовиків, які перевели ревізію в Лукина Голінатого. В часі ревізії закрала образ і простирало та відійшли до Поповець.

29.X.1946 р. до с.Летяче, Товст.р-ну, а звіди на присілок Бідинці приїхало фірою 3 більшовиків, які перевели сильний трус у Гапін Фросини. Під час тругу з хати забрали все майно, а що остало-знищили.

13.XI.1946 р. у с.Блишанка, Зал.р-ну, прибуло 10 більшовиків. Протягом дня стягали контингент. Вечором заїзла до ями з бараболою у с. Пляшанського Юліана та вкрала 2 мішки бараболі. Вкрадене занесли на свою квартиру. Відтак завернули на подвір'я цього господаря, нарobili стрілянини та счинили галас, нібито бандерівці беруть бараболі. Притому погрожували селянинові карою за те, що він знається з "бандьорами".

21.X.1946 р. у с.Угринківці, Зал.р-ну, більшовики переводили ревізії в селян: Зюбенка Петра, Помійчук Марії, Фухрій Петра та Малинюк Івана. В них забрали: яблука, сушені овочі, цибулю, часник, хліб та інше. Забираючи це все, говорили, що воно належить бандерівцям.

30.X.1946 р. у с.Сков'ятин, Борщ.р-ну, приїхала 7 більшовиків зі стрибками, які попередньо стягали контингент. Вони пограбували збіжжя та одіж у селян: Романюк Данила /муку і хустки/, Цимбалюк Дмитра, Бойка Івана, Олійник Петра, Бойчук Софрона, Цимбалюк Дмитра, Жучка Миколи. До хати Цимбалюка Дмитра стріляли через вікно, внаслідок чого поранили його в руку.

6.XI.1946 р. у с. Ягольниця Нова, Чорт.р-ну, ніщо більшовики закрала у "західняка" двоколку /віа/, у Мандри Івана вкрала безрогу та убраня з дівчани.

Крім грабежей, яких допускалися війська мвд wraz із своїми начальниками, вони, під кличем боротьби з "бандитизмом" - "бандьорами", доконали цілої низки звірств над мирним населенням.

24.X.1946 р. у с.Устечко, Товст.р-ну, більшовики забрали до району Скоревича Славка /провокатора/, а селянку Скалат Софію побили до непритомності, опісля напів живу вкинули до пивниці. Вечором віднесли до Дністра і втопили. Вище згадана була матір ю одного з підпільників, яка за те, щоб не зрадити сина - укр.повстанця, від-

дала своє життя.

25.X.1946 р. до с. Хмелева, Товст.р-ну, приїхало 14 більшовиків. Знайшовши у селянки Смука Анни криївку, яку показав Ковальчук, забрали 5 шт. гусей, пограбували все з хати та господарства, що тільки вдалось забрати, а в хаті повалили піч та побили вікна і двері. Господиню арештували та відїхали з усім у Дорогичівку.

27.X.1946. до цього ж села прийшло з дорогичівського гарнізону 14 більшовиків. З собою привели Кушніра Василя, нар. 1929 р., якого перед кількома днями арештували. Він був дуже побитий та окровавлений. Заванутого в палатку повели на город, де він відкопав скорше захований кріс. Завішавши кріс на шию, повели під церкву, насміхаючись по дорозі з нього. Коло церкви було багато людей з нагоди празнику. Арештований заявив більшовикам, що знає криївку під горою над Дністром. Більшовики пішли з ним над Дністер, де він, привівши їх над глибоку воду, кинувся в ріку, щоб втопитись. Більшовики почали за ним стріляти, внаслідок чого збили його з села Хмелівки, що лежить по другому боці Дністра, прикликали рибаків, які витягнули тіло з води. Вбитого відвезли до району.

3.XI.1946 р. у с. Бедриківці, Зал.р-ну, прибув слідчий Новіков з 4-ма більшовиками. Перевіз ревізію у Миронівку Василя, притому важко побили її 14-літню дочку, вимакуючи її з голови волосся. Зрабувавши 25 кг муки та шкіру на пришив, відїшли.

8.XI.1946 р. у с. Печерна, Зал.р-ну, із села Іване Зол. прибуло нічче 3-ох більшовиків. Нічче зайшли до Смеречанського Петра та домагались від нього горілки. При відході господар дивився за ними, щоб чогось не вкрали з подвір'я. Більшовик, що це завважив, підійшов до вікна та пострілом з кріса збив селянина. У селі більшовики говорили, що господаря збили бандерівці.

9.XI.1946 р. до с. Хмелева, Товст.р-ну, більшовики привели попередньо арештованого молодого хлопця Курчака Михайла. Вивівши з хати, казали йому втікати, але цей не скотів. Тоді його більшовики застріляли. Тіло забрали в райцентр, де кинули під якийсь дім, приціпивши картку з написом "бандюра".

23.XI.1946 р. на дорозі з с. Першенівці в с. Олексинці, Борщ.р-ну, стрибок Іпак Петро побив селянина Зарембу Маколу за особисті порухунки. Цього ж дня в с. Олексинці стрибок із с. Королівка побив Соболу Михайла за це, що він не скотів дати йому горілки.

Крім того в деяких районах були передедені облави на ліса та часті ревізії по селах. Внаслідок посиленних дій поліційних органів були втрати в орг.кадрах. Переведено було теж деякі арештування.

При протоколюванні арештованих більшовицькі слідчі застосовують різного рода тортури, як от: арештованому зв'язують посторонками руки і ноги, відтак 4-ох опрочників підносять його вгору і зверненого спиною до землі з цілою сидюю кидають вниз. Жертва при таких операціях дуже скоро втрачає свідомість. Її відливають щохвилини водою та продовжують "роботу" аж арештованому потече кров носом і устами.

Іншим вкладають під око всередину кулю від автомата та натискають так сильно, що око починає вилізати. В'язні говорять, що це найбільш болюче. В іншому випадку викручують руки у суглубах чи завішують ногами догори та побивають сильно бубками. Бувають в'язні, що мають "щастя" попробувати усіх тих способів. Найбільше тортур зазнають в'язні, які, не відаржавши, дещо признались.

Крім збройної боротьби більшовиків з українськими повстанцями, терору та звірств, практикується теж і пропагандивна боротьба. Поширюється чулки, які мали б застрашити населення чи деморалізувати революційні кадри, але вони успіху не мають. В терені появилася у формі листівок "Наказ", виданий міністром внутрішніх справ Строчакем, у якому завзивається повстанців, щоб вони прийшли до

поліційних органів з повинною. "Наказ" виданий 10.XI.1946 р.

Жорстокий терор, розгорнутий до широких меж, викликає серед населення ненависть до більшовиків, яка проявляється часто у одвертих виступах та у відмові селян виконувати доручення представників з району. Подекуди трапляються і чинні виступи, як от: у с.Олексинці, Борщ.р-ну, 26.XI.1946 р. оперативний обб наказав селянинові Берладин Петрові їхати з ним. Селянин рішуче відмовився і мимо побоїв таки не поїхав.

У цьому ж селі дня 29.XI.46. один із більшовиків, що збирали контингент, закрвав у селянки качку. Коли вона помітила це, відібрала качку від москаля і так довго біла його ного по голові, аж пока не залишилась в її руках лише голова з качки. На жаль випадки чинного спротиву належать, покищо, до рідких виїмків.

За постановою травневого пленуму ЦК КП/б/У всі культурні товариства "...повинні сприяти політичному і культурному вихованню трудячих у дальшому зміцненні місцевих радянських органів, згуртуванню трудячих довкола партії Леніна-Сталіна, подавати трудячим допомогу в подоланні дрібновласницьких звичок, різними засобами розяснювати перевагу колгоспного ладу над одноосібним господарством, розяснювати права і обов'язки радянських громадян /"Вільна праця"- орган Борщ.РВК від 23 листопада 1946 р./". Це завдання культурних товариств та установ, які покладає на них партія - згуртувати народ довкруги неї, допомогти експлуататорам закріплювати владу над поневолею. Під маскою розвитку культури, отже, повинні поширюватися російсько-більшовицькі імперіалістичні ідеї. Та, не зважаючи на постанови партії, культурне життя розвивається дуже слабо. Стан його не відрізняється в нічому від стану в попередньому місяці. По райцентрах у звітуєчому місяці відсвятковано було ХХІХ роковини Жовтневої революції. У святі брали участь переважно партійці та силою пригнані службовці і робітники. Кіно даліше грає лише в райцентрах, тільки деколи виїжджаючи на села, де спектаклі проходять безуспішно. Преса, як раніше, виходить в такій самій кількості, де поміщується самовдирітка партійних за їх пасивне ставлення до роботи.

Становище церкви незмінне, як також не змінилося становище священників. Вони вже всі приступили до "ініціативної групи". Мад продовжує даліше держати контроль над внутріцерковним життям. Деколи заставляє священників зав'язувати селян до задачі конетингенту.

Подібно незмінне і становище партії. Чисельний стан її даліше не відомий за виїмком Товст. р-ну, в якому начисляється 43 партійців. Дуже багато партійних ставляться легковажно до своїх обов'язків - не вивчають історії ВКП/б/; пропускають уроки партійної школи, мало уваги присвячують теж уділовій роботі. І так напр.: партійний Маляренко пропустив 7 уроків партшколи, Юрченко - 5, Бадюкімов - 3 /Борщ. р-н/. У загальному партійному житті районів, як подають самі газети, завважається брак ладу.

Життя і праця комсомольських організацій не змінилася. Замітне, як і в партії, пасивне ставлення до політроботи. Не виконуються зарядження і постанови, як от: не організується гуртків по вивченні плану п'ятирічки, не ведеться жодної роботи з молоддю, що працює по установах райвиконкому /Борщ.р-н/. Чисельно комсомол дуже мало зріс, напр.: у Борщ.р-ні за місяць листопад 1946 р. комсомол зріс о 1-го члена більше.

Піонерські організації існують лише по міських школах та деяких сільських неповносередніх.

Стан більшовицької адміністрації покищо не змінився. Замітний лише зріст спекуляції та більша ненажерливість партприкріплених при грабунках контингенту. Національно склад адміністрації райцентрів різний, як от: у Товст.р-ні переважають поляки, решта жиди, грузини та деякі українці. У Скала-Под. та Борщ. р-нах русські. Це відно-

ситься головню до начальства, яке наскрізь вороже українському народові, без огляду на своє національне походження. Між підрядними службовцями трапляється частина людей ворожо наставлених до більшовиків, які захоплюються революційним рухом, але таких не дуже багато. Решта адміністрації аполітична, дбає лише про матеріальне забезпечення.

Партійних між підрядними службовцями дуже мало. Між ними помітне теж незадоволення із свого становища, причиною чого лихі матеріальні умовини. Не в меншій мірі причиняється це до політичної неблагонадійності відносно більшовиків.

Стан армії незмінний. Близьких даних про перебуваючі частини у містах Чортків та Заліщики немає.

Шкільна молодь охоплена достатньою кількістю початкових та середніх шкіл. Матеріальний стан дуже незадовільний. Брак одяжі, взуття дається відчувати дошкульно, чого наслідком є зменшення фреквенції учнів. У культурному житті молодь надаліше проявляє малу активність. По школах у звітуючому місяці відбулися імпрези, влаштовані в честь XXIX роковин Жовтневої революції. В них брала участь переважно шкільна молодь.

Про стан комсомольських та піонерських організацій по школах відомостей за звітуючий місяць немає. Він мабуть не змінився від попереднього. В деяких початкових школах учителі із СУЗ намагаються завести піонерські організації, але це їм не вдається. Вони зустрічають рішучий спротив зі сторони дітвори. Між нею даліше помічується революційні прояви, як от: у с. Турилече, Скала-Под. р-ну, діти шкільного віку підпалили клуб.

Бувають випадки, що учні зривають уроки, коли учителі перебирають мірку брехні, напр.: у початковій школі с. Путоманці, Товст. р-ну, учитель розказував у час уроку учням третього класу про багатства Радянського Союзу, а зокрема Радянської України. Притому перебрав мірку в перехвалках. Тоді один із учнів спитав: "а що то всьо правда, прошу учителя, що там у книжці пахнуть". Учитель замнявся, а між дітворю запанував веселий настрій.

Під оглядом морально-полового життя стан незмінний.

Науковий рівень по всіх школах неоднаковий. У деяких більше, у деяких менше задовільний. Великий вплив відіграє брак кваліфікованих учителів, мала фреквенція учнів та, в деяких випадках, недбале ставлення учителів, як от: у Борщ. р-ні за першу чверть шкільного року було неатестованих 140 учнів, понад 700 учнів з низькими оцінками, загально рівень встигаємості не перевищив 81%.

Кількість шкіл та учителів незмінна. Теж не змінились національний склад та побут. Погіршав лише матеріальний стан, внаслідок пограбування селян з харчових продуктів більшовицькими опричниками. Учителі, які в головному живуть за рахунок добровільної помочі селян із-за малої зарплати і таких же або й жодних приділів зі сторони держави /9 кг ячмінної муки в місяць/, поділяють злидні селян. Мимо того до хобарництва між ними не доходить. Це відноситься в першу чергу до сільських учителів. Не краще живуть і учителі в місті. Їх матеріальне становище в деяких випадках навіть гірше. Найбільш незадовільний стан матеріального життя помічається у немісцевих міських учителів. Вони змушені жити головню одержаним пайком, бо на поміч від населення тут можуть дуже мало часити.

Моральне життя учителів задовільне, за виїмком деяких одиниць, які забувають про своє становище та допускаються п'ятик а то й хуліганської поведінки. Деякі учительки із СУЗ приятелюють з гарнізонщиками. Решта веде себе поправно, щоб здобути авторитет та прихильність у селян.

Загальною молоддю наставлена дуже ворожо проти більшовиків. Будучи кожноденно свідком насильств, звірств та грабежів, доконуваних більшовицькими поліційними органами, вона не може любити своїх "визволителів", тим більше, що вона відчуває безпосередню їхню "опіку". Дуже мало дівчат та хлопців є по селах, які не були б арештовані чи бодай придержані та протоколювані більшовиками. Багато з них знають, що таке більшовицька тюрма та допити. Часто молоді дівчата бувають знасилувані сталінськими опричниками. Не один юнак безванно згинув з рук більшовицьких катів.

Між молоддю, милою більшовицького терору, зацікавлення революційним рухом не слабе. Вона дуже радо зустрічається з українськими повстанцями, входить з ними в розмови та допомагає їм. Але трапляється між нею в малій кількості одиниці, що під пантаном чи з невідомості вступають в комсомольські організації. До таких речей та молоді ставиться з упередженням, недовірою. Трапляється теж серед молоді і агенти та донощики. Це переважно поверненці з ЧА або діти скорше ліквідованих сексотів.

Моральне життя не зовсім задовільне. Тут має вплив більшовицька "культура". Це відноситься в першу чергу до міської молоді, яка веде досить безжурне, аполітичне, в деякій мірі навіть гудяче, життя. Вона відвідує клуби, кіно, хазяї організує танці. Тут у великій мірі учасниками являються "східняки", але не бракує і місцевих /у с. Націр'янка, Чорт. р-н, відбулася забаза, ініціатором якої був голова клубу Дмитро Ружицький. Участь у ній брали лише "західняки". Сільська молоддь веде себе дещо краще, в чому не мала заслуга українських повстанців.

Громадське життя в селі майже не знаходить вияву. Дещо відмінне воно у містах. Тут існують спортові гуртки та деякі культурні товариства, але ці діяльності не проявляють. В загальному стан культурно-громадського життя у звітуючому місяці не змінився.

Не дивлячись на "великих слів велику силу" про рівноправність, громадянські свободи та демократію, більшовики не покидають тероризувати населення. Єдино застосування терору являється заперкою переведення наказів та постанов держави. Це викликає серед громадян СРСР специфічне поняття свободи та демократії. По-радянському демократія значить, на загально зрозумілій мові, - терор, насильство, бандитизм, а як завершенням вище наведених "благідинатура партійної кліки російсько-більшовицьких імперіалістів.

Торгівля в такому самому стані, як в попередньому місяці. Не інакше теж становить промислу. Як у торгівлі, так і у промислі директора, завідувачі, а то й службовці допускаються грабежів та різного роду зловживань. Величезна кількість продуктів, призначених для сільських кооператив, попадає на чорну біржу - спекуляцію. Це підносить ціни та спричиняє загальне зубожіння села. З цього користають партійні, які мають доступ до державних магазинів, а в парі з тим можливість спекуляції.

Реалізація четвертої п'ятирічки відбувається зараз головним чином у формі грабежу контингенту сільськогосподарських продуктів, однаково в цілому терені. Дуже багато місця в газетах присвячується розпропагандуванню її планів та змальовуванню "добробуту" по їх виконанні. Плани четвертої п'ятирічки, а радше їх здійснювання стали причиною посилення експлуатації робітників та селян, підвищення нормів контингенту та виробітку.

II. Народ у боротьбі.

Насильний грабєж хліба та терор зі сторони поліційних органів та адміністрації загострюють та збільшують кожночасно ставлення селян до більшовиків. Населення старається не виконувати наложених нормів, не сплачувати податків та всяких драчок, внаслідок

Чого більшовики змушували застосовувати всякого рода засоби. Найбільш примінованим є одвертий грабiж, при якому невідступна москoвська лайка, а то й побої. Це все спричиняє лише зростання народногo спротиву, який має форму явних протибiльшовицьких виступiв. У бiльшовицьких мiтiнгах населення участi не бере, хiба в крайностi, примушене силою. Та навіть тодi учасниками являються старики, якi в час докладу гуторять мiд собою про австрiйські часи, про вiйну на iталiйському фронтi та iнше. При такому заiнтересуванні служачiв прелегент звичайно доповідi не докiнчує i лютий виходить з клубу. Часом трапляється мiж учасниками мiтiнгу дотепнi жартуни, що зводять його на нiвець, як от: у с. Солоне, Товст р-ну, на мiтiнгу бiльшовицький пропагандист почав бесiду про атомну енергiю та атомну бомбу. Закiнчивши доповідь, спитав у присутнiх про "вопроси". Тодi хтось iз гурту запитав: "товаришу, а що буде, як англiя i Америка почнуть скидати бомби на Радянський Союз". На це вiдповiв бiльшовик: "батько Сталiн заборонить їм скидати атомнi бомби". Присутнi зголос розсiялись та спiшно опустали примiщення.

При застосуванні терору бувають теж випадки явного виступу. Напр.: у с. Нагiр'яни, Товст. р-ну, бiльшовики, переводячи облаву, робили труси у хатах. Коли зайшли до 70-лiтньої жiнки Ленчанської Анни, вона почала до них кричати: "рабiвники, чого ви в мене хочете. Ади, я вже 70 рокiв маю, але такого як тепер ще не надiя. Коби це все якось змiнилось, бо я нiяк жити не годна". На це бiльшовик сказав: "бабо, як я тобi зараз дам змiну, то ти сама змiнишся".

Великий спротив ставить населення головнo в економiчнiй боротьбi. Невиконання контингентiв дає причину до застосування терору зi сторони бiльшовикiв, як от:

27.X.1946 р. у с. Касперiвцi, Зал. р-ну, приїхало 6 бiльшовикiв у справi контингенту. За невиконання нормiв забрали корови у селян: Соболевського Василя, Калакайло Мар'яна та Ярусевич Василя. Перед вечором двом iз них вернули їхню худобу, а корову Соболевського Василя забрали в район.

13.XI.1946 р. у с. Бабинцi приїхало 12 бiльшовикiв з прикрiпленим. Скликали мiтiнг у справi контингенту. Мiж iншим говорили людям, що хто не здасть належного державi збiжжя, той буде мати грiх у Бога. Пiд час мiтiнгу деякi бiльшовики пiдслухували що говорять населення. Почувши нарикання та прокляти на бiльшовикiв, якi висловлювала старенька жiнка, арештували її. Вечором, поучавши, щоб бiльше такого не говорила, вiдпустили додому /Борщ. р-н/.

13.XI.1946 р. у с. Залуче, Скала-Под. р-ну, мiд арештувало 5 господарiв за нездачу контингенту.

13.XI.1946 р. у м. Товсте засудили одного господаря, що не мiг здати контингенту. На судi він говорив, що бажає тюрми, бо там вже його нiхто не буде арештувати, не судуть його водити по гарнiзонах, а на роботi може буде спокiйніше жити. Додому не має чого вертати, бо, по-перше, немає до чого, все, що було на господарствi, йому забрали, а, по-друге, його все питають за дочкою, а він сам не знає, де вона подiлась. Його засудили на 4 роки тюрми.

Подiбно "демократичним" способом карають i в Борщ. р-нi. У мiстi Борщiв нарсуд розглянув цiлу низку справ про невиконання селянами належеного контингенту. Рiшенням суду було покарано за "вмисне невиконання зобов'язань" таких людей: Марценкiв В.А. грошевою карою у висотi 5,288 крб., Возну О. тюрмою на час 4 роки з позбавленням виборчих прав на 5 лiт. /обоє з с. Глубiчок/. Так само покарано селянина з с. Мушкатiвки Роздобудька М. грошевою карою у висотi 5,460 крб.

Та стосованi кари i загрози не застрашують селян, якi далше

не здають контингенту та заховають хліб від ненажерливої голоди. Стосовані карі мало що допомагають. На Борщ. заготпункт вплинуло у звітуючому місяці від 1 - 20-го листопада 1946 р. всього 20 центнерів хліба. Загально виконання плану хлібоздачі за район не перевищує 76,9%.

Значний вплив на маси має підпільна революційна боротьба укр. повстанців. Революційні ідеї між сільським населенням поширені у великій мірі. Маса ставляться з захопленням до визвольної боротьби, з радістю допомагають революціонерам-підпільникам. Бажають успіхів та перемоги у боротьбі, але у власні сили не довіряють. Найбільш поширена ідея Української Революції серед молоді. Перебита нею молодь віддано і жертвенно співпрацює з підпільниками, активно допомагає їм у поборюванні деморалізаційних впливів більшовицької дійсності, головне донощства, яке досить широко розвинулося в цілому терені. Слід зазначити, що не вся молодь ставиться з прихильністю до рев. руху. Як між старшама, так і між нею трапляються підлі зрадники свого народу, які торгують життям своїх національних братів. Проти них виступає народ та враз з українськими повстанцями поборює їх. Дуже часто трапляються випадки, де населення загально домагається ліквідації підлих, протинародних типів для оздоровлення та піднесення моралі українського села.

Постій, дня 5 грудня 1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !

З В І Т

с у с п і л ь н о - п о л і т и ч н и й

з а м. г р у д е н ь .

І. В і л ь ш о в и ц ь к а д е р ж а в а .

Більшовики не перестануть далі прославляти загальновідому дружбу народів ССРСР. Та нічого не помагають більшовицькі заяви і запевнення. Російський шовінізм не перестав проявлятися на кожному кроці у щоденному житті "добровільно об'єднаних народів". Русифікаційні намагання відносно націй, що входять в склад ССРСР, стримліття звернути їхні думки та орієнтації на Москву, створити центр, який об'єднував би все політичне, економічне і культурне життя народів ССРСР у тій же Москві, не послабились. Щоби вище згадані намагання не викликували спротиву зі сторони поневолених народів, більшовики стараються реалізувати свої плани під маскою добротності "старшого брата" - російського народу, під маскою братерської дружби народів ССРСР. А коли тут чи там хто здивовано запитав би, чому на цьому чи іншому пості російський а не українець чи хто-будь іншої національності, в першу чергу одержить відповідь, що це "все равно" та рівночасно стане підозрілим як "неблагонадійний" для ССРСР "громадянин". Коли б хто здивувався, чому, приміром, у с. Городок, Зал. р-ну, у приміщенні клубу під охороною гарнізону авдіції радянського радіо передаються на російській мові для українських селян, то може почути, що це всеодно, що на українській мові, або, що російська мова - мова Леніна-Сталіна чи "общепонятна". Так само всеодно чи на села будуть привозитися газети, писані на російській чи українській мові. Правда, тут можна сподіватися "пламенної" заяви котрогось із районних робселькорів про те, що населення "з великим інтересом читає російську газету". Не стануть пояснювати районні "приятелі" мирного населення, що це робиться на те, щоб поширювати російське слово, російську мову між українське населення, щоб тим самим вводити російські слова у розговірну мову села. За це все дописувачі більшовицької преси виявляють "безмежну вдячність" від імені народів "старшому братові" - "великому російському народові", що він згуртував їх біля себе і "загріває своєю теплотою" /ах ім душно/.

Становище населення під оглядом національної свідомості незмінне. Критичне положення, в якому зараз воно перебуває, а в першу чергу марево голоду настроюють маси ворожо до більшовиків. Ненависть до окупанта кожночасно поглиблюється та знаходить свої вияви в одвертих протибільшовицьких висловах, а деколи, що дуже рідко трапляється, в чинних спротивах. Маса постійно утверджується у переконанні, що тільки у своїй вільній національній державі зможуть свobodно жити і розвиватися. Визнають, що необхідна збройна боротьба за визволення, тому-то дуже часто помагають українським повстанцям та солідаризуються з ними. Їх уважають своїми захисниками перед більшовиками. "Якби не було українських повстанців, то ми всі давно були б вже у колгоспі або на Сибірі" - можна почути не раз між селянами. Але трапляється частина таких, що підпали під більшовицький вплив та повторяють підшпигувані ворожою пропагандою слова: "Якщо б не ті бандерівці, то нам було би добре жити, а через них то й ми бідуємо". Це звичайно говорять мало свідомі або заможні селяни-егоїсти, які, дбаючи про своє особисте

животиння, ідуть навіть на услуги більшовикам.

Легально/національне життя населення не знаходить вияву тому, що найменший його прояв чи навіть відривок строго карається владою як протидержавний виступ.

Великий вплив на маси мають міжнародні політичні події. Народ з цікавістю стежить за їх ходом. З нетерпеливістю очікує конфлікту між "совзниками", а в парі з тим розвалу СРСР, який, на їх думку, у прийдешній війні мусить зникнути. Маси тісно зв'язують свою долю з виникненням війни і тому озираються на неї. Орієнтуються в головному на альянсів.

Великий вплив на населення мало повідомлення про "вибори" до Верховної Ради УРСР. Воно стало перед вже добре знаним із своєї облудності фактом, який приніс свіже заклопотання. Виринає питання: що робити? Іти до "виборів", чи ні? Піти, значить стати по стороні більшовиків, погодитися на їхню протинародну політику; не піти — значить наразитися на підозріння про неблагонадійність, наслідком чого може бути тюрма чи вивіз на Сибір. При зустрічі з повстанцями населення запитує — що робити? Загально помітне між селянами негативне ставлення до "виборів". Не один каже: "що зробиш, підеш чи не підеш, всеодно виберуть, кого захочуть, а тобі лише клопіт".

По деяких селах більшовицькі агітатори взяли досить інтензивно за передвиборчу підготовчу роботу, та вона не дуже ім ведеться. Населення висміває й ігнорує гуртки по вивченню конституції і положення про вибори. Можна часто почути вислів: "ви нам дайте істи, а не конституції". Загально у передвиборчих мітінгах участі селяни не беруть.

Соціальне життя в дальшому незмінне. Видвигаючи багатомовні кличі про свободу і рівності громадян, більшовики рівночасно здійснюють непосильно грабів села та таку ж експлуатацію працюючих міста. Притому явно відрізняються два класи: партія-експлуататор і безпартійні працюючі-експлуатовані. До останніх можемо зачислити деяку кількість партійців, що займають невизначні пости. Вони, так само, як і безпартійні, змушені виснажуватись наднормовою працею в користь партійних вельмож.

Для підвищення експлуатації селян та робітників підвищується партією кожноразно норми виробітку, а, щоби замаскувати пряму експлуатацію, підшуковують різних способів заохоти. Останньо ведеться підвищення нормів виробітку та грабежу селян на честь майбутніх "виборів". Від імені працюючих виступають на передвиборчих зборах завідувачі або, на їх доручення, деякі робітники, і вносять пропозиції про заключення соцзмагань для кращого привітання "всенародного свята" — "виборів". І таким чином за наказом начальства один із робітників стає "виразником ентузіазму" від імені працюючих, "які з радістю вітають прийдешній день всенародного свята". У газетах поміщуються повідомлення про виследи новорозгорнутих соцзмагань, подаються нові осяги. Норми перевиконуються понад 200%, а робітники, які ставляться пасивно до соцзмагань, картаються партійними дописувачами за брак "радянського патріотизму".

Не забувають теж селяни партійні вельможі. В одному лише с. Хмелева, Товст.р-ну, протягом двох днів більшовики пограбували "на честь виборів" 55 фір картоплі у селян та продовжують своє "благодне" діло.

Не знають злиднів партійці, які зуміли створити для себе багато кращі умовини життя вже через самий доступ до державних магазинів. Крім того вони грабують селян, в цей спосіб експлуатуєчи їх безмілосерно. У людей, що вивозять на базар деякі сільськогосподарські продукти, вони конфіскують їх, мотивуючи свою підлу роботу нездачею контингентів вище згаданими людьми.

Спосіб господарювання землем незмінний. Нових колгоспів у терені немає. Для матеріального знищення одноосібників та змушення їх

до вступлення в колгосп, більшовики не залишають грабити селян. За невиконання наложених контингентів вони арештують їх, притому забирають все, що попаде під руки в час ревізії, напр.: дня 14. XII. 46 у с. Бр'ямпіль, Борщ. р-ну, більшовики арештували за невиконання контингенту селянина Рудик Михайла та забрали в нього корову.

Подібні заходи не дають більшовикам, однак, бажаних результатів. Населення далі практикує одноосібний спосіб господарювання. Перед колгоспом перестерігають селяни чисельні валки голодуючих колгоспників із СУЗ, що зараз переходять кожноденно селами, шукаючи за хлібом.

Життєвий рівень робітників у звітному місяці ще більше погіршився. Дорожня харчових продуктів, одягу та взуття доводить робітництво до крайньої нужди. І так: 1 кг цукру коштує 100-120 крб., мука біла пшенична - 1 кг - 70 крб., 1 л нафти - 40 крб., 1 м. маюфактури - від 350-700 крб., шкіра на чоботи - 1000 крб. На погіршення матеріального стану впливає теж мала зарплата у порівнянні до цін продуктів ширшої мережі. Робітник спиртзаводу одержує місячно від 150-350 крб., службовець сільської адміністрації - 150-300 карбованців, учитель - 300-400 крб.

Зі сторони профспілок робітники нічого крім підвищення нормів не одержують. Слід зазначити, що останньо обмежено харчовий пайок, а то й зовсім його задержано. Приділ дістають лише упривілейовані партійні /Товст. р-н/.

Подібно як робітники живуть і службовці радянських установ. Невинними матеріальні умовини заставляють їх до різного роду зловживань, крадіжок, а навіть і грабунку. До останнього способу допускаються найчастіше партійні. Щоб здобути які-будь харчові продукти, службовці їдуть на села і у формі ревізій грабують людей чи обкрадають їх /в с. Шупарка, Борщ. р-ну, ходили з торбинками та, користаючись з неувважності господаря, наповняли їх мукою, овочами, хлібом і т.п./.

4. XII. 1946 р. прокурор Зал. р-ну, приїхавши зо своїм секретарем до с. Костільники, цього ж р-ну, пограбував селян: Мотрук Микиту, Миронів Тому, Осадчук Катерину. В них забрали: стінний годинник, перину, 30 м полотна, свинку, 15 м сукна і скриню, повну домашнього майна. Грабіж цю мотивував тим, що їхні члени їхніх сімей арештовані.

18. XII. 1946 р. ст. лейтенант Івашенко /НКВД-ист/ під час ревізії в с. Зазулинці, Зал. р-ну, зрабував годинник у селянки Гаїдай Теклі.

Працівник Більче-Зол. ветпункту Ніколін працював 15 днів, а платню взяв за півтори місяця. Ветсанітар Королівського ветпункту Техович працював півтори місяця, а взяв платню за два. Працівники райземвідділу Трухін і Ванат брали подвійну зарплату, подавши фактивні дані про працю у ветбаклабораторії, де зовсім не працювали /Борщ. р-н/.

18. XII. 1946 р. більшовики арештували фінагента Ковцуна Романа Артемовича за 5,000 крб. нестачі /с. Волківці, Борщ. р-ну/.

Чисельний стан поліцейських органів у звітному місяці депо зменшився. Деякі гарнізони опустели села. У Товст. р-ні залишились лише в селах: Устечко - 2 гарнізони, Дорогичівка - 1, крім того у райцентрі Товстому залишилась охорона міста. Подібно кількість гарнізонів зменшилася і по інших районах.

Методи, стосовані більшовицькими поліцейськими органами, не змінилися. Головну увагу далі звертається на стягання, а радше грабування наложеного контингенту сільськогосподарських продуктів, допускаючись притому всякого роду зловживань. Активну участь беруть вони теж упередвиборчій кампанії, зганяючи людей на мітинги. Не менше уваги присвячують вони боротьбі з українським повстанчим рухом. У своїх діях, а головне при збиранні контингенту допуска-

ються грабежам селян.

18. XI. 1943 р. до с. Цапівці, Товст. р-ну, приїхало 11 більшовиків та зрабували 5 фір будівельного матеріалу від демобілізованих інвалідів, яким весною було дозволено вивезти цей матеріал з лісу для відбудови знищених війною господарств. Почавши від 19. XI. до 28. XI. 43 р. більшовики приїздили щодня у вище згадане село та пограбувавши 5-9 фір дерева і соломі, відвозили в райцентр.

18. XI. 1943 р. до с. Шутроминці, Товст. р-ну, приїхало 10 більшовиків, які збирали контингент збіжжя. У селянина Григорка Мосипа забрали 2 цнт збіжжя та 10 кг горіхів, побиваючи притому власника за те, що не хотів дати вище згаданого майна. Казали, що збіжжя забирають тому, що воно бандерівське. Господареві грозили арештом та вивозом на Сибір, бо "він куркуль та переховує бандерівське збіжжя".

2. XII. 1943 р. до с. Головчинці, Товст. р-ну, прибуло з райцентру 4-ох більшовиків та зрабували в селянки Золотої Марії все збіжжя, убрання та білля і з тим виїхали.

19. XII. 1943 р. у с. Кудиївці, Борщ. р-ну, більшовики зрабували у селянина Козар Петра 50 кг м'яса, говорячи, що він не мав права різати безроги.

У поведінці з мирним населенням на селі чи арештованими селянами більшовики допускаються побоїв та всякого рода звірств.

Дня 14. XII. 1943 р. у с. Бабинці, Борщ. р-ну, партизани Савчук переходив з 7-ма більшовиками повз господарство Андрійчук Василя. Помітивши господаря, який переходив через подвір'я до їати, більшовики почали стріляти, внаслідок чого Андрійчука ранили, а жінку його Анну вбили /подія ця мала місце о год. 20-11/. Ранком другого дня списали протокол, у якому говорилося про те, що вбита жінка була жертвою сутички з бандерівцями. Протокол цей змусили підписати голову с/ради.

17. XII. 1943 р. з гарнізону в с. Устечко, Товст. р-ну, більшовики звільнили 10-літнього хлопця Дябу Романа, якого в час допитів розбирали доната та сильно побивали. З ним звільнили селян: Матвея Петра, Соловїнського Маркіяна та Дробику Богдана. Всі їх на допитах розбирали доната і тортурували.

29. XI. 1943 р. у с. Бедриківці, Зал. р-ну, більшовики, збираючи контингент, зайшли до селянина Миронюк Петра та казали його 13-літньому синові зняти хрест з могили Героїв. Коли він відмовився, його примусили побоями до цього ганебного діла.

До своєї підлої роботи мвд-івські опричники стараються по деяких селах організувати станиці стрибків. Спершу вживають пропагандивного способу, а якщо такий безуспішний, вживають насилья.

23. XI. 1943 р. у с. Лисівці, Товст. р-ну, приїхали більшовики та привезли зброю для тих, які погодились стати стрибками. Тих, знову ж, що відмовилися, арештували. Після кількаденного арешту звільнені прийняли зброю.

У звітуєчому місяці занотовується теж випадок нового методу, вживаного більшовиками - особиста ревізія у стрічних людей.

27. XI. 1943 р. у с. Угришківці, Зал. р-ну, переходили більшовики зі с. Мишків. Подорозі стрінули 2 переходячих жінки - Шеремета Тетяну і Лукіячук Анну. Їх задержали та перевели в них особисту ревізію. Мимо того, що нічого при них не знайшли, арештували їх, обвиняючи в тому, що вони мали б носити бандерівцям істи.

Крім дій адміністративного характеру поліцейні органи ведуть безнастанну боротьбу з українським революційним рухом. До цієї боротьби стараються заангажувати якнайширші маси населення. На своїх виступах в час мітингів представники мвд закликають населення до співпраці з ними в боротьбі з бандерівцями.

6. XII. 1943 р. у с. Головчинці, Товст. р-ну, в час мітингу більшовик говорив таке до людей: "Допоможіть нам знищити їх /бандерівців/. Ми знаємо, що за нами 99% населення, а за ними дуже мало, але

без вашої допомоги ми не знищимо їх. Їх вже не багато. В області всього 50. Незадовго ми із ними розправимось".

Щоб краще провести роботу по боротьбі з повстанчим рухом, поліційні органи застосовують даліше провокативні трюки.

12. XII. 1943 р. у с. Волківці, Борщ. р-ну, прибув участковий мвд з більшовиками та ніччю ходив до деяких селян, вдаючи українських повстанців. Запитували як поводить ся голова с/ради, "чи йому не треба вчіпити роги". У селянки Пшечій Василяни питали за "Неплюєм". Коли господарі відповіли, що такого не знають, більшовики пояснили, що це український повстанець, якого ім конечно треба стрінути. Притому нарікали, що ніхто не хоче їх з ним получити. Опісля просилися прийняти їх на квартиру. Коли господиня відмовилась, вони відійшли, говорячи: "от, Боже, і голота нас гонить і свої люди не хотять до хати прийняти". Із с. Волківці по якомусь часі перейшли до с. Сапогів, де збирали харчі під маскою українських повстанців. У хатах, де були дівчата, намагались залипати записки на адресу "Рись" або "Клим". Жертвою більшовицького підступу була Бойко Марія, яка, не розпізнавши більшовиків, дала їм хліба та м'яса, а на прохання "повстанців" прийняла записку до "Рися". Більшовики, забравши харчі, відійшли, але за якийсь час прийшов сам Селіверстов та почав допитувати, хто в неї був та де скривається "Рись". Дівчина, мимо важких побоїв, до нічого не призналася.

Більшовицькі проинародні дії викликають серед населення ненависть до всяких представників з району, а в першу чергу до поліційних органів. Часто селяни, доведені до крайності, виступають одверто проти більшовицьких наказів та заряджень, відмовляючись виконувати їх. Мвд-івських наймитів називають голодом, кацапами та рабівниками.

21. XI. 1943 р. у с. Летяче, Товст. р-ну, більшовики, задержавши людей, які виходили з Богослуження, намагались перевести мітинг. Представник з району почав закликати людей до боротьби з бандерівцями. Люди не уважно слухали його та шукали способу, щоб опустити церковне повір'я, якого сторожили більшовики, не випускаючи з нього людей. Виглядаючи нагоди до втечі, ходили від брами до брами, а вкінці натиснули цілою товпою на вартуючих більшовиків та змусили їх розступитися і дати вільну дорогу. Таким чином мітинг був зірваний.

14. XII. 1943 р. у с. Ягольниця Нова, Чорт. р-ну, більшовики організували станицю "стрибків". Сумельницькому Тимеєві залишили автомат. Вище згаданий відніс другого дня автомат до району та заявив, що не буде "стрибком".

Деколи доходить навіть до чинного виступу, але це бувають дуже рідкі випадки. Подібних у звітуючому місяці не було.

Звичайно населення старається уникнути стріч з більшовиками. З їхнім приходом у село ведеться самочинна розвідка: скільки їх, за чим приїхали, що роблять.

Найбільш відомими із своєї брутальної поведінки з населенням є в Товст. р-ні: капітан Ткачук /участковий мвд/, Камінський, Макогін, слідчий мвд Галкін та заст.нач. мвд Бугайов; у Борщ. р-ні: участковий мвд Селіверстов, Гоменюк та Медведьов; у Зал. р-ні: Івашенко /мвд-ист/, у Скала-Под. р-ні: нач. мвд Величка.

Прояви культурного життя серед населення даліше дуже слабкі. Зараз вся увагу клубів звернено на підготовку населення до "виборів". Вони зобов'язані районними властями переводити читки газет, конституції та положення про вибори. Дуже рідко котрийсь клуб виконує це зобов'язання. У райгазетах, які появляються в такій кількості, як у попередніх місяцях, присвячується дуже багато уваги передвиборчій кампанії. У зв'язку з підготовкою до "виборів" появилася в терені деяка кількість пропагандивної літератури у формі брошур. Дня 5 грудня 1943 р. було переведено по районцентах святочні мітинги на честь сталінської конституції. З цієї на-

годи поміщені були теж статті, присвячені вихвалюванню конституції в райгазетах.

Сильний більшовицький терор, а особливо економічний грабiж села та безмілосерна експлуатація робітника спричиняється до духового занепаду населення. На першому плані у кожного селянина чи робітника стоїть питання харчового забезпечення. Дикий матеріальний стан буває причиною не одного морального поступку. Сексотство та вислужництво мають місце на кожному кроці. Великий деморалізаційний вплив на маси мають випадки оголошення з повинною деяких підпільників. Ворожо до революційного руху наставлені одиниці поширюють в цілі приміни деморалізаційні чутки серед населення, як от: "Вони не мають напевно ніякого зв'язку зі своїм проводом. Бачать, що їх і так повиланують, тому голосяться".

Становище церкви у звітующому місяці в нічому не змінилося. З більшовицької сторони протикатолицьких дій не помічається.

Становище партії, її чисельний та національний стан - незмінні. Матеріальний рівень у порівнянні до решти населення найкращий. Слід зазначити, що і між партійними бувають різниці. Не всі вони в одинаковій мірі користуються благами, які створює для них радянський державний устрій. Це буває причиною несолідарності між ними. Ідеї-них партійців дуже мало.

Подібно як становище партії, не змінилось і становище комсомолу. Комсомольці зараз заангажовані до передвиборчої кампанії. Ми-мо рішучих постанов робота ними не виконується, а як навіть і про-являють деякі організації активність, то в дуже обмежених розмір-рах. Про чисельний стан точних відомостей немає.

Загально поведінка комсомольців по селах наскрізь неморальна. Вони крадуть у селян кури, хліб та всякі інші продукти, ідучи слід-дами своїх опікунів з партії.

Піонерські організації існують даліше лише в райцентрах та де-яких НОШ. Вони майже жодної діяльності не проявляють. Намагання де-яких учителів із СУЗ організувати піонерські загони в сільських школах не мають найменшого успіху.

Національний та кількісний склад адміністрації, так міської як і сільської, незмінний. По райцентрах, як і скорше, головні поса-ди займають партійні зади. На підрядних постах працюють службов-ці з СРСР та місцеві. Між службовцями із СРСР стрічається багато ворожо настроєних до більшовицької влади. Причиною є ликі матері-ріальні умовини, які їм приходиться переживати.

Ефективність адміністрації набагато не відповідає вимогам. При об-саді постів вирішальну роль відіграє принцип партійності.

Сільська адміністрація даліше перевіряється уповноваженими з райцентру, які, по суті речі, кермують всією роботою на селі. Сільські адміністративні чинники являються виключно зконовцями волі партприкріплених. у звітующому місяці ангажовано всю апарату-ру села і міста до передвиборчої кампанії.

Зараз перебуває в терені лише один артилерійський полк, який ста-ціонує в м. Чортків. Близьких даних про цю частину Ча немає.

Побут шкільної молоді та матеріальний стан не змінилися. Даліше дається дошкульно відчутти брак одєжі та взуття і учбового прилад-дя. Молодь свідомо того, що цей "добробут" завдячує більшовицькому урядові, партії і Сталіну, за що її ненавидить іх. у політичному житті шкільна молодь бере активної участі. До комсомолу належить дуже мала її кількість, переважно у містах. у піонери дівтора не вписується. Вона різко виступає проти намагань своїх виховників, які стараються всякими способами наклонити її на зрадницький шлях. Зацікавлення всієї шкільної молоді революційним рухом досить ве-лике. Вона радо переводить гутурки з українськими повстанцями і та помагає їм. Співчуває при невдачах, радіє успіхами. Дуже скоро підпадає під вплив українських повстанців, що знаходить вияв у іж-

ньому щоденному житті. Вибирання очей більшовицьким вождям, нищення портретів трапляється дуже часто. Дуже сприятливо приймається між молоддю революційна література. 1. XII. 43 р. у с. Ягольниця Нова діти, знайшовши карикатуру Сталіна, з захопленням приглядалися їй та вигукували насмішливі слова на його адресу. Це ділося в школі при загальній співучасті учнів /чорт.р-н/.

В одній із шкіл Товст. р-ну, запитав учень учителя, чому не дозволяють молитися у школі. Учитель відповів, що це роблять тільки в капіталістичних державах, де працівники живуть в нужді і злиднях, на що учень відповів: "Мені говорили, що колись діти, як молилися, то мали в що вратися та що їсти, а тепер то не мають". Учитель на те нічого не відповів.

У с. Устечко, Товст. р-ну, у звітуючому місяці більшовики з гарнізону арештували деяких учнів за якийсь неблагонадійний вчинок. У час допитів побивали їх та, нічого не довідавшись, відпустили. Коли діти відійшли подальше від приміщення гарнізону, почали співати:

На горі пироги,
На долині каша.
Утікайте москалі,
Україна наша!

Кількість шкіл та учителів не змінилася. Матеріальний стан учительства зараз дуже лихий. У Товст. р-ні, приміром, учителі не одержують вже навіть тих 9 кг ячмінної муки, яку ще діставали з району попереднього місяця. Моральне життя учительства, в загальному, досить відповідне. Лише деякі з учителів допускаються п'янства та хуліганських вчинків /с. Волківці, Борщ.р-н/. Бувають випадки легковажного ставлення до праці, як спізнювання на уроки, або невідповідна підготовка. /учитель НСШ с. Королівка, Борщ.р-ну, Бретун часто спізнюється на лекції/.

Становище молоді майже не змінилося. Вона живе в утопінні, завдяки пригноблючому впливові більшовицького терору. Неморальні поступки серед молоді мають дуже часто місце. Пиття горілки, курення, легковажне ставлення до обов'язків, брак пошани до старших дуже часто помічається. Великий вплив на неморальне життя мають демобілізовані з ЧА.

Культурно-громадське життя на селі не має далі жодного впливу. Дещо відмінно маєтся це питання в місті, але і там не відповідає вимогам.

Населення живе у постійній психозі страху. Терор майже щодня доводить до все нових і нових жертв як серед мирного населення, так і серед рядів українських повстанців. Постійні "гостини" "стрибків" та гарнізонщиків на селах надто часто нагадують про права і свободи громадянина ССРСР, які забезпечуються конституцією.

Економічне життя села погіршилося внаслідок сильного грабежу сільськогосподарських продуктів. Торгівля і промисл, який дуже слабо розвинений, знаходяться виключно під контролем, а то і в руках партійних. Все багато людей, головне з Мельниця-Под. р-ну, ходять по сусідніх селах за прошенням хлібом. Дазється відчувати досконалий брак продуктів ширвжитку, а в парі з тим, сильна їх дорозвнеча на вільних базарах, де процвітає спекуляція, держ-властями не поборована. Депо краще становище у робітників, які працюють на спиртзаводах та млинах. Вони не минають нагоди, час до часу "поділитися" продукцією з підприємства.

Четверта п'ятирічка наразі конкретно майже не реалізується. Багато лише пишеться в газетах про виконання її планів.

II. Народ у боротьбі.

Непосильний терор та безпосередня зустріч населення з більшовиками настроє маси наскрізь ворожо до них. Часто чується вислови, звершені проти районної голоети. Проклони та нарікання кожен час супроводжують представників державлади, що нерідко появляються у селах.

Проти більшовиків населення веде вперто боротьбу в економічній ділянці. Воно саботує держпоставки хліба, позики, податки та всякі інші доручення районної адміністрації. Це доводить більшовиків до застосування терору та грабежів, але населення мимо того не піддається. Економічна боротьба триває. Її не всілі задержати побої, застрашування та грабежі. Зобов'язання так високі, що населення, виконавши їх, засуджує себе на явну голодову смерть.

Захоплення ідеєю української революції помічається головно серед частини свідомої молоді та невеликої кількості старших селян.

Молодь дуже рідко допомагає українським повстанцям та солідаризується з ними. Стрічається серед молоді випадки жертвенності та відданості Справі Революції.

Населення перебуває під досить сильним деморалізаційним впливом, який залишили війна. Зараз не перестають поширювати його більшовицькі поліцейні органи та взагалі представники з райцентру. Під впливом більшовицької дійсності виростають зрадники рідного народу, які, ради мізерного відного гроша, не вагаються торгувати людським життям. Проти таких і тим подібних населення загально виступає, осуджуючи строго їхні вчинки. Воно, переважно, домагається ліквідації таких типів. Крім того звертається до повстанців зі своїми особистими справами, які не мають найменшого політичного характеру. Це робить тому, що не хоче справи віддавати в руки більшовицькій адміністрації. Великий, отже, вплив у боротьбі з наслідками більшовицької деморалізації має український революційний рух. У цьому випадку населення завжди солідаризується та визнає правильність постави українських повстанців у дитті і боротьбі за визволення українського народу.

Постій, дня 5 січня 1947 р.

С л а в а У к р а ї н і .

ЗАСВІДЧУВАЛЬНИЙ НАПИС СПРАВИ № _____

У справі (розділі опису, закінченому описі) підшито і пронумеровано 19
(дев'ятьмацелі) _____ аркушів;
у тому числі літерні номери _____;
пропущені номери _____
+ аркушів внутрішнього опису _____

Особливості фізичного стану та формування справи	Номери аркушів
1	2

Томови. ешегіасієт _____
Посада _____ (підпис)
20.06. 2018 року

Г. Мун _____
(ініціали (ініціал імені), прізвище)